

**EEN
KIM JONG-IL
PRODUCTIE**

Voor moeder, vader en Crosby

EEN KIM JONG-IL PRODUCTIE

DE ONTVOERING VAN EEN REGISSEUR EN ZIJN STERACTRICE,
EN EEN JONGE DICTATOR OP WEG
NAAR DE ABSOLUTE MACHT IN NOORD-KOREA

PAUL FISCHER

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

© 2015 Paul Fischer

Oorspronkelijke titel *A Kim Jong-Il Production*

Oorspronkelijke uitgever Flatiron Books, New York

© 2015 Nederlandse vertaling Chiel van Soelen en Pieter van der Veen /

Nieuw Amsterdam *Uitgevers*

Alle rechten voorbehouden

Tekstredactie Marianne Tieleman

Auteursfoto Roberta Mataityte

Ontwerp omslag Paul Pollmann / gebaseerd op ontwerp van

Graham Humphreys

NUR 686

ISBN 978 90 468 1838 1

www.nieuwamsterdam.nl/fischer

Inhoud

Enkele opmerkingen over bronnen, methode en namen	7
Rolverdeling	9
Proloog: augustus 1982	11

EERSTE SPOEL: LOTSBESTEMMIG

1	Foto genomen op het gazon van het Blauwe Huis	19
2	Regisseur Shin en Madame Choi	24
3	Een garnaal tussen walvissen	35
4	Een dubbele regenboog boven de berg Paektu	46
5	De eerste liefdes van Kim Jong-il	53
6	Vaders en zonen	70
7	Pyongyang en het witte doek	75
8	Een kus van drie seconden	91
9	De Repulsebaai	102

TWEDE SPOEL: GASTEN VAN DE GELIEFDE LEIDER

10	Het Kluizenaarsrijk	111
11	Beschuldigd	125
12	Musicals, films en ideologische studies	130
13	In de val gelopen	143
14	De anderen	154
15	Ontsnapping uit de Kastanjevallei	172
16	Shin Sang-ok stierf hier	181

17	De martelhouding	194
18	Bureau 39	209
19	De hongerstaking	221
20	Regisseur Shin komt	230

PAUZE: DE VOLKSACTRICE WOO IN-HEE

DERDE SPOEL: GEPRODUCEERD DOOR KIM JONG-IL

21	Weer samen	253
22	De taperecorder	257
23	Licht! Camera!...	272
24	Weg uit het noorden	284
25	Net een Europese film	292
26	De persconferentie	299
27	Zelfde bed, verschillende dromen	306
28	Een druk filmschema	311
29	Het ijzervretende monster	326
30	Wenen	337
31	Van Kim naar Kim	347
32	Amerikaans staatsburger	358
Epiloog: 2013		369
Tot slot		380
Dankwoord		388
Beknopte bibliografie		391

Enkele opmerkingen over bronnen, methode en namen

De voornaamste bron voor dit boek is het eigen verhaal van Shin Sang-ok en Choi Eun-hee over hun tijd en ervaringen in Noord-Korea. Shin en Choi hebben diverse artikelen en persoonlijke herinneringen geschreven over de jaren waarin zij voor Kim Jong-il hebben gewerkt. Deze vormden de basis voor mijn onderzoek en het vastleggen van dit verhaal. Daarbij heb ik gegevens en feiten vergeleken met andere verhalen uit diezelfde periode en met nieuwsarchieven, wetenschappelijk onderzoek en eigen interviews. Ik heb zelf bijna vijftig interviews gehouden met personen die in dit verhaal voorkomen en ook met overgelopen Noord-Koreanen. Het betrof mensen die een rol speelden in het verhaal van Shin en Choi, of gewone burgers die in de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw in Noord-Korea woonden en mij informatie konden verstrekken over die tijd. Hoewel Noord-Korea voor buitenstaanders grotendeels een mysterie blijft, beschikken we tegenwoordig wel over middelen om informatie na te trekken. Door ontsnapte Noord-Koreanen beschreven gebouwen en opvallende plekken kunnen bijvoorbeeld via Google Earth worden gelokaliseerd. Waar mogelijk heb ik in Zuid-Korea, Oostenrijk, Duitsland, Hongarije, Hongkong en natuurlijk Noord-Korea de plekken bezocht waar het verhaal zich afspeelt.

De fysieke beschrijvingen in de tekst zijn grotendeels ontleend aan foto- of filmmateriaal uit de bewuste periode. Dialogen zijn alleen tussen aanhalingstekens gezet als ze in de oorspronkelijke bron, zoals de memoires van Shin en Choi, ook tussen aanhalingstekens

staan. Af en toe heb ik een dialoog ingekort, maar ik heb alles in het werk gesteld om geen afbreuk te doen aan de toon en de strekking. Wanneer die dialogen in verschillende bronnen voorkomen, heb ik gekozen voor de vertaling die mij binnen de context het meest accuraat en natuurlijk leek. Soms heb ik de oorspronkelijke bron opgespoord en door een professionele *native speaker* een nieuwe vertaling laten maken. Mijn eigen Koreaans is uiterst rudimentair, zodat eventuele beoordelingsfouten uiteraard geheel voor mijn rekening komen.

Iedereen weet inmiddels wel dat als gevolg van het isolement en het gebrek aan openheid van Noord-Korea vaak alleen maar op het woord van de verteller kan worden afgegaan. Waar mogelijk heb ik geprobeerd de feiten te checken. Aan het eind van het boek ga ik uitvoeriger in op de wijze waarop ik de persoonlijke versie van de feiten, zoals vermeld door Mr. Shin en Madame Choi, heb geverifieerd.

Bij Koreaanse namen staat de ‘achternaam’ vooraan, gevolgd door de persoonlijke naam: zo is Kim de familienaam en Jong-il de voor naam. Omdat er geen vaste spellingsregels zijn (Kim Jong-il wordt ook wel geschreven als Kim Chong-il en Choi Eun-hee als Choe Un-hui), heb ik bij alle namen in dit boek voor de meest gebruikelijke spelling gekozen. Bij twijfel heb ik ervoor gekozen de namen te schrijven op de voor de westerse lezer meest toegankelijke manier.

Tot het begin van de twintigste eeuw gebruikten de Koreanen geen familienaam. Pas toen het schiereiland door het Japanse keizerrijk werd gekoloniseerd, werden de Koreanen daartoe wettelijk verplicht. De overgrote meerderheid van de Koreanen greep deze mogelijkheid aan om het prestige van hun geslacht te verhogen en te kiezen voor een van de handvol familienamen als Kim, Lee, Park, Pak en Shin die toebehoorden aan de landadel. Hierdoor komen onder de meer dan 75.000.000 Koreanen slechts ongeveer 270 achternamen voor. Personen in het boek met dezelfde achternaam zijn daarom meestal niet aan elkaar verwant, tenzij specifiek aangegeven.

Rolverdeling

KIM JONG-IL

Zoon van de Grote Leider en hoofd van de Korea Filmstudio

SHIN SANG-OK

Beroemdste Zuid-Koreaanse
filmregisseur

CHOI EUN-HEE

Zuid-Koreaanse filmactrice

KIM IL-SUNG

Noord Korea's Grote Leider en stichter van de
Democratische Volksrepubliek Korea (DVK)

PROLOOG

Augustus 1982

Het laatste wat Shin Sang-ok zich herinnerde was dat hij in zijn cel zat, zijn eigen hartslag niet meer voelde en te zwak was om te bewegen of te staan. Al bijna twee jaar zat hij opgesloten in een Noord-Koreaans detentiecentrum, in een krappe isoleercel die nauwelijks groot genoeg was om in te kunnen liggen. Een kleine spleet hoog in de muur met dikke stalen tralies ervoor diende als venster. Het wemelde er van het ongedierte dat door scheuren in de vloer naar binnen kwam. De hele dag moest hij stokstijf in dezelfde positie blijven zitten, onbeweeglijk met gebogen hoofd, anders stond hem nog meer straf te wachten. De enige onderbreking was het middagmaal van dertig minuten, het avondmaal van tien minuten en dertig minuten 'zonnen' op de binnenplaats.

Hij was in hongerstaking gegaan maar op de vijfde dag bewusteloos geraakt. Toen hij weer bijkwam, lag hij in de ziekenboeg. De hete augustuslucht was klam van het vocht, ademen kostte hem de grootste moeite. Een stekende hoofdpijn maakte denken onmogelijk. Zijn mond voelde droog, als van metaal, en hij had hevige maagkrampen. De geringste beweging deed hem pijn.

'Deze hier haalt het waarschijnlijk wel,' zei een stem. 'Hij bewoog net zijn tenen.'

Shin opende knipperend zijn ogen. Een overheidsfunctionaris stond bij zijn bed, met naast hem een hooggeplaatste officier. Achter hen stond een gevangenbewaarder aandachtig toe te kijken. De twee mannen waren druk met elkaar in gesprek, maar richtten zich geen enkele keer direct tot Shin. Na korte tijd vertrokken ze alle drie weer.

Pas toen drong het tot Shin door dat er zich nog een andere gevangene in het vertrek bevond. De gedetineerde schoof een stoel naast het bed van Shin en bracht hem een blad met eten. Shin kende hem. Het was een gevangene met een bevoorrechte positie. In ruil voor allerlei werkjes zoals vegen, boenen, eten serveren en het overbrengen van boodschappen, genoot hij meer vrijheid en mocht hij langer zijn cel uit. Vaak verkreeg zo iemand die positie door als informant te fungeren, en dat was ook bij hem het geval.

‘Eten,’ zei de ander.

Shin keek naar het blad met eten: rijstsoep, een kom met een stoofgerecht, en een ei. Vergeleken met het normale gevangenisvoedsel was het een luxemaal. Maar Shin weigerde er iets van te nemen. Toen de informant wat soep uit de kom lepelde en hem probeerde eten te geven, knee Shin zijn mond stijf dicht. ‘Neem wat,’ drong de man aan. ‘Het zal je goed doen. Je moet wat eten.’ De man bleef aandringen en ten slotte gaf Shin toe. Aanvankelijk maakte alleen al de gedachte aan eten hem misselijk, maar na één hap merkte hij opeens hoeveel honger hij had. Hij werkte gretig het grootste deel van de maaltijd naar binnen, maar liet als dank ook wat voor de informant achter.

‘Wat is er gebeurd?’ vroeg Shin.

‘Je was gisteren niet op het appèl,’ zei de ander. ‘Ik ging kijken wat er aan de hand was en vond je bewusteloos op de grond. Je had hun gezichten moeten zien. Ze waren doodsbang dat je door hun schuld zou sterven. Ze lieten de dokter halen. Die voelde je pols en liet je hierheen brengen. Het zal een hele opluchting voor ze zijn nu ze weten dat je het haalt.’

De medegevangene keek hem onderzoekend aan. ‘Nu weet ik zeker dat je een belangrijk persoon bent. Het kan hier niemand wat schelen als een gevangene doodgaat. Ik ben ook een keer in hongerstaking gegaan. Ze vertelden me dat een man binnen tien dagen van de honger sterft en een vrouw binnen vijftien dagen. Het duurde niet lang of ik gaf het op en smeekte om eten. Ik heb gehoord dat belangrijke gevangenen die in hongerstaking gaan worden vastgebonden en via een trechter gedwongen gevoed worden. Maar zelfs dat hebben ze niet bij jou gedaan. Ze wilden je niet vernederen, zeiden ze. Dat bewijst wel hoe belangrijk je bent.’

‘Wie was die militair?’ vroeg Shin. ‘Ik ken hem niet.’

Het was de minister van Volksveiligheid, wist de ander hem te vertellen, verantwoordelijk voor de handhaving van de wet in het land. ‘Het is de eerste keer dat ik de minister van Volksveiligheid de moeite heb zien nemen om naar de gevangenis te komen alleen maar omdat een gevangene van de honger dreigt te sterven. Hij heeft ze de huid vol gescholden.’

‘Dat meen je niet.’

De informant schudde nadenkend zijn hoofd. ‘Je moet wel hoog bij hen staan aangeschreven dat ze zich zo veel zorgen om je maken. Ken je iemand? Wie ken je?’

Shin sloot zijn ogen. Hij dacht aan wat zich om hem heen afspeelde: aan de gevangenen die met elkaar communiceerden door op de muren te tikken, aan degenen die plotseling naar de binnenplaats werden gebracht om geëxecuteerd te worden, aan hun wrede en gewelddadige bewakers. Bijna twee jaar lang had hij, zonder te weten waarom, gevangengezeten en was hij beestachtig behandeld. Toch kende hij helemaal niemand in het land.

Shin Sang-ok was 55 jaar, gescheiden en had vier kinderen. Hij was de beroemdste filmregisseur in zijn geboorteland Zuid-Korea, waar hij enorme kassuccessen had behaald, elke mogelijke prijs had gewonnen en in het gezelschap van presidenten had verkeerd. Vier jaar eerder was zijn ex-vrouw Choi Eun-hee, de beroemdste actrice van Zuid-Korea, verdwenen tijdens een verblijf in Hongkong. Toen hij haar probeerde te vinden, hadden ze hem erin geluisd en ontvoerd. Na een periode van minder streng huisarrest zat hij nu opgesloten in Gevangenis Nummer 6, op twee uur rijden van Pyongyang, de hoofdstad van Noord-Korea.

Nee, Shin kende niemand en nog steeds wist hij niet waarom ze hem hadden ontvoerd. Maar één ding wist hij wel.

Hij wist wie daartoe de opdracht had gegeven.

In Pyongyang, vele kilometers van de stinkende cellen en gangen van Gevangenis Nummer 6 vandaan, dronk Kim Jong-il zijn glas Hennessy in één teug leeg, zette het neer en keek toe terwijl een ober het zwijgend weer volschonk.

Om hem heen was het feest in volle gang, het was een van de we-

kelijkse banketten die Kim organiseerde voor de hoogste leden van het Centraal Comité van de Arbeiderspartij. De grote, hel verlichte zaal was overdadig versierd met opzichtige namaakbloemen en gekleurde discolichten. Aan de gedekte tafels rond de dansvloer deden partijkaders en functionarissen van het Centraal Comité zich te goed aan het heerlijke eten. Er waren westerse gerechten als kreeft, biefstuk en zoete lekkernijen, en Koreaanse schotels, zoals koude noedels, *kimchi*, *boshintang* (hondensoep), haaienvinnensoep, *jokbal* (varkenspoot in gekruide sojasaus) en er was berenpoot, speciaal ingevlogen uit Rusland. Ze dronken cognac, champagne, *soju* (een gedestilleerde rijstdrank) en andere Noord-Koreaanse specialiteiten, zoals ginsengwijn, met de knoestige wortels nog in de fles, en ‘slangenwijn’: graan-alcohol in stopflessen met daarin een dikke aspis (gifslang). Mooie jonge vrouwen van vijftien tot begin twintig bewogen zich dansend, flirtend en giechelend door de hal. Ze droegen weinig verhullende kleding en sommigen van hen gaven massages. Velen zouden later de gasten seksueel ter wille zijn. De meisjes stonden bekend als de Gippeumjo, de Vreugdebrigade, en werden geselecteerd op scholen in het hele land. Daarna kregen ze zes maanden lang een opleiding in omgangsvormen, gedrag en seks- en massagetechnieken. Zolang ze hun diensten verleenden, mochten ze geen enkel contact hebben met hun familie, die rijkelijk werd beloond voor de bevoorrechte positie van hun dochter. Men zei dat Kim Jong-il zelf alle meisjes van de Gippeumjo uitkoos.

Musici speelden een mix van Noord-Koreaanse en Russische volksliederen en eigentijdse Zuid-Koreaanse pophits. Vrijwel alle volwassen Koreaanse mannen rookten in die tijd en de lucht stond stijf van de tabaksrook. Na het eten was het voor de mannen tijd om een gokje te wagen – mahjong of blackjack – of een dansje te maken met de beschikbare meisjes: de foxtrot, disco of blues.

Kim zat aan de hoofdtafel. Hij had een vlezig, ovaal gezicht, donkere ogen, een kleine mond met volle lippen en een brede, korte neus. Hij droeg een vierkante bril, kleiner dan de kenmerkende bril die hij later droeg. Het liefst kleeedde hij zich in een grijze of blauwe tuniek met een maakraagje, nog niet in de kakikleurige pakken die hij de laatste twintig jaar van zijn leven zou dragen. Hij was 1 meter 58 lang, maar droeg plateauschoenen van 12 centimeter en had een

hoog, jongensachtig, wijd uitstaand kapsel om zijn kleine gestalte te maskeren (de meisjes van de Vreugdebrigade mochten maximaal 1 meter 58 zijn, voor het geval dat). Hij was de zoon van de Grote Maarschalk Kim Il-sung, de militaire held, stichter en Grote Leider van de Democratische Volksrepubliek Korea. Officieel was Jong-il het hoofd van de afdeling Propaganda en Agitatie en directeur van de daaronder vallende sectie Cultuurkunsten. Maar terwijl zijn vader nog de officiële leider van het land was, was Jong-il al vanaf 1982 de feitelijke machthebber. Aan de schoolkinderen in het land werd verteld hoe vriendelijk, gevoelig en zorgzaam hij was; ze werden geïnstrueerd hem Geliefde Leider te noemen. Maar hoewel hij inmiddels 41 was, hadden de Noord-Koreanen nog nooit zijn stem gehoord.

Gewoonlijk vormde Jong-il het middelpunt van deze bijeenkomsten. Hij vertelde graag sterke verhalen en vieze moppen, gaf de band instructies en kon er groot genoeg in scheppen de ja-knikkers voor zich te laten kruipen.

Maar die avond was Kim elders met zijn gedachten: bij speelfilms. Na het feest, in de vroege ochtenduren, zou de aan slapeloosheid lijddende Kim met een handjevol mensen in een van zijn filmzalen gaan kijken naar een van de nieuwe producties van de door de staat gerunde filmstudio's. Tot zijn ongenoegen waren de laatste tien jaar zijn filmploegen steeds meer van hetzelfde gaan produceren en ging er steeds minder inspiratie van de films uit. Het was niet te verwachten dat deze films zijn volk nog lang zouden kunnen blijven boeien, laat staan dat ze indruk zouden maken in het buitenland, zoals hij zijn leven lang had geambieerd. Ze waren gewoon niet goed genoeg. Nog niet, in elk geval. Vier jaar eerder had hij een plan bedacht om hier wat aan te doen, maar dat was op niets uitgelopen. Hij had zijn gasten Shin Sang-ok en Choi Eun-hee uitstekend behandeld, maar ze leken vastbesloten om niet mee te werken.

Tot dan toe, althans. Nog geen zes maanden later zou Shin toch instemmen met de plannen van Kim. En samen zouden ze de loop van de Noord-Koreaanse geschiedenis veranderen.

EERSTE SPOEL

LOTSBESTEMMING

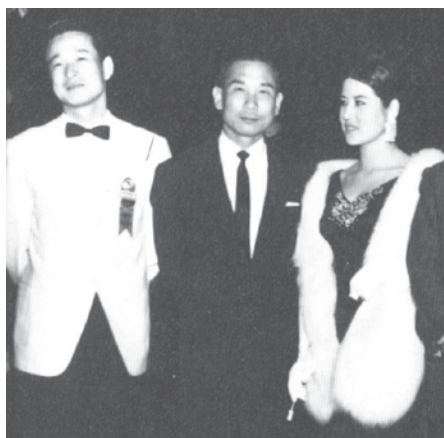
‘Onze levensloop kan door zulke kleine dingen veranderen. Er komen zo veel mensen voorbij, ieder met zijn eigen problemen. Zo veel gezichten, dat ons er gemakkelijk één ontgaat. Ik weet nu dat niets toevallig gebeurt. Elk moment is bepaald, elke stap staat vast.’

Lisa (Joan Fontaine),
Brief van een onbekende vrouw,
scenario van Max Ophüls en
Howard E. Koch,
geregisseerd door Max Ophüls

Foto genomen op het gazon van het Blauwe Huis

Twintig jaar eerder

Het was 16 mei 1962. In de residentie van de Zuid-Koreaanse president werd een feestje gehouden met Shin Sang-ok als middelpunt. Daar was hij die avond hét onderwerp van gesprek en dat gold trouwens voor heel Seoul.

De receptie maakte deel uit van de sluitingsceremonie van het zevende Asia-Pacific Film Festival, een jaarlijks evenement waarop de beste films van Azië werden onderscheiden. De 35-jarige Shin, zelfverzekerd in zijn witte smokingjasje, onberispelijk witte overhemd en zwarte broek, was de eregast en er werd door de gasten opgewonden over hem gefluisterd. Vijf jaar daarvoor had nog niemand van de aanwezigen op het gazon van hem gehoord. Nu was hij de populairste filmmaker van het land, de regisseur van de grootste kassuccessen

van de afgelopen twee jaar. De critici waren vol lof over hem. Zijn vrouw was de mooiste en beroemdste actrice van het land. En die avond had op het festival zijn nieuwe productie, *De huisgenoot en mijn moeder*, de prijs voor de beste film gewonnen, de eerste keer dat op een internationaal filmconcours een Zuid-Koreaanse film die eer te beurt viel.

Shin stond rusteloos met zijn voeten in het droge gras voor het Blauwe Huis te schuifelen. Ooit was dit de koninklijke tuin van de Joseondynastie geweest, die meer dan vijfhonderd jaar lang over het schiereiland had geheerst. Nu stond hier de residentie van de president, een complex van traditionele gebouwen met blauwe pannendaken. De beroemde dakpannen, op de ouderwetse manier afzonderlijk in de zon gebakken, waren naar verluidt zo sterk dat ze honderden jaren meegingen. Een prozaïscher element vormden de hoge muren met de door eenheden van de nationale politie en het leger bemande controleposten die het terrein rondom beschermden. Slechts heel weinig buitenstaanders werden tot de gebouwen van het Blauwe Huis toegelaten. Het was al een hele eer om het buitenterrein te mogen betreden.

Op een paar meter afstand van Shin prutste de ingehuurde fotograaf wat met de flitser van zijn camera en stelde de belichtingstijd in. Ondertussen stelden de hoogwaardigheidsbekleders zich op rond Shin voor de foto. Het was de bedoeling dat ze er met hun zevenen op kwamen, maar het ging eigenlijk om de drie in het midden: Shin, zijn vrouw Choi Eun-hee met wie hij negen jaar was getrouwd, en tussen hen in de nieuwe president van Zuid-Korea, generaal Park Chung-hee.

President Park was een kleine man van 44 jaar die pienter uit zijn halfgesloten donkere ogen keek en grote flaporen had. Precies een jaar eerder, op 16 mei 1961, had hij zich door middel van een militaire coup van de macht meester gemaakt. Als lagere generaal met een goede militaire staat van dienst maar zonder enige politieke ervaring, was ook hij daarvoor nauwelijks bekend geweest bij de gasten die zich met elkaar onderhielden in wat nu zijn voortuin was. Hij koesterde echter grote ambities ten aanzien van het land waarvan hij hield en dat hij in de meer dan vijftien jaar sinds de opdeling had zien afglijden in armoede, corruptie en chaos. Hij was opgegroeid op het